

RAQAMLI TA'LIM PLATFORMALARIDAN FOYDALANISH ORQALI BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA MEDIA-AXBOROT SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISH

IRGASHEVA RA'NO SHUXRATOVNA

Qarshi shahar 31-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning media-axborot savodxonligini shakllantirish masalalari yoritiladi. Raqamli platformalar orqali axborot manbalarini tanlash, media xabarlarini tahlil qilish, feyk va manipulyativ axborotni aniqlash, elektron hamkorlikda ishlash va raqamli kontent yaratish imkoniyatlari tahlil etiladi. Media-axborot savodxonligini shakllantirishda muammoli vaziyat, faktcheking, manba verifikatsiyasi, elektron portfolio va hamkorlikdagi loyiha metodlaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari ko'rsatib beriladi. Bo'lajak o'qituvchi uchun media muhitni tanqidiy anglash va o'quvchilarga axborot bilan mas'uliyatli ishlash namunasini ko'rsatish kasbiy zarurat ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim platformasi, media savodxonlik, axborot savodxonligi, faktcheking, bo'lajak o'qituvchi, raqamli kontent, tanqidiy fikrlash, media ta'lim.

Аннотация. В статье освещаются вопросы формирования медиа- и информационной грамотности будущих учителей в процессе использования цифровых образовательных платформ. Анализируются возможности платформ для выбора источников, критического анализа медиасообщений, выявления фейковой и манипулятивной информации, электронного сотрудничества и создания цифрового контента. Раскрывается дидактический потенциал проблемных заданий, фактчекинга, верификации источников, электронного портфолио и

проектной деятельности. Обосновывается, что критическое понимание медиасреды и личный пример ответственного обращения с информацией являются важными компонентами профессиональной подготовки будущего учителя.

Ключевые слова: цифровая образовательная платформа, медиаграмотность, информационная грамотность, фактчекинг, будущий учитель, цифровой контент, критическое мышление, медиаобразование.

KIRISH

Raqamli axborot makonida ta'lim oluvchi bir vaqtning o'zida turli manbalar, ijtimoiy tarmoqlar, video platformalar, messengerlar va elektron kutubxonalar bilan ishlaydi. Bunday muhit bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishi bilan birga, feyk xabar, manipulyativ sarlavha, yashirin reklama, soxta ekspert fikri va kontekstdan uzib olingan ma'lumot kabi xavflarni ham kuchaytiradi. Shuning uchun pedagogning media-axborot savodxonligi zamonaviy kasbiy tayyorgarlikning muhim ko'rsatkichiga aylanmoqda.

Bo'lajak o'qituvchi media mazmunini faqat iste'mol qiluvchi emas, balki o'quv jarayonida tanlaydigan, qayta ishlaydigan, yaratadigan va o'quvchilarga tavsiya etadigan shaxsdir. Uning axborot tanlovi sinfdagi bilim sifati, o'quvchilarning qarashlari va raqamli xulqiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois pedagog tayyorlash jarayonida media-axborot savodxonligini nazariy mavzu sifatida emas, amaliy kompetensiya sifatida shakllantirish muhimdir.

ASOSIY QISM

Raqamli ta'lim platformalari media-axborot savodxonligini rivojlantirish uchun bir nechta didaktik funksiyani bajaradi. Birinchidan, ular matn, audio, video, tasvir va interaktiv materialni bitta ta'lim makonida birlashtiradi. Ikkinchidan, topshiriqlarni individual va guruhli shaklda bajarish imkonini beradi. Uchinchidan, talabaning faoliyat izini – yuborilgan material, tahrir tarixi,

izoh, baho va qayta aloqani – saqlab boradi. Bu xususiyatlar media bilan ishlash jarayonini kuzatish va baholashga yordam beradi.

Media-axborot savodxonligini rivojlantirish uchun ‘manbani tekshir’ tipidagi topshiriqlar samarali. Talabaga internetdan olingan xabar berilib, muallifni aniqlash, birlamchi manbani topish, e’lon sanasini tekshirish, boshqa ishonchli manbalar bilan solishtirish va xulosani platformaga joylashtirish vazifasi beriladi. Bunday topshiriq faktcheking ko‘nikmasini shakllantirish bilan birga, shoshilinch xulosa chiqarish odatini kamaytiradi.

Keyingi samarali usul – media xabarlarini dekonstruksiya qilishdir. Talabalar sarlavha, tasvir, matn, emotsional so‘zlar, raqamlar, ekspertga havola va muallifning maqsadini alohida tahlil qiladi. Masalan, bir xil voqea haqidagi ikki xabar taqqoslanganda, qaysi faktlar tanlanganligi, qaysi jihatlar yashirilgani yoki qaysi tasvir auditoriya hissiyotiga kuchliroq ta’sir qilishi aniqlanadi. Natijada talaba media matnini tayyor haqiqat sifatida emas, muayyan kommunikativ maqsadga ega konstruksiya sifatida ko‘ra boshlaydi.

Raqamli platformada hamkorlikdagi loyiha tashkil etish ham foydalidir. Guruhlar muayyan ijtimoiy yoki ta’limiy muammo bo’yicha ishonchli manbalar to’playdi, ularni tasniflaydi, qisqa izohlar yozadi va umumiy elektron mahsulot – infografika, taqdimot, video yoki metodik tavsiya – yaratadi. Bunda talabalar axborot izlashdan tashqari, mualliflik huquqi, litsenziya, rasm va ma’lumotdan qonuniy foydalanish, manba ko’rsatish kabi masalalarni ham amalda o’zlashtiradi.

Elektron portfolio media-axborot savodxonligini rivojlantirish va baholashning qulay vositasidir. Portfolio tarkibiga tekshirilgan manbalar ro’yxati, faktcheking misollari, media tahlil varaqalari, yaratilgan raqamli materiallar va refleksiv izohlar kiritilishi mumkin. Semestr yakunida talaba o’z rivojlanish dinamikasini ko’radi va kelajakdagi pedagogik faoliyat uchun shaxsiy raqamli resurslar bazasini shakllantiradi.

Mazkur jarayonda o'qituvchining o'zi ham axborotdan mas'uliyatli foydalanish namunasini ko'rsatishi kerak. Har bir elektron materialning manbasini keltirish, ishonchsiz saytga havola bermaslik, statistik ma'lumot sanasini ko'rsatish, mualliflik huquqiga rioya qilish, maxfiy ma'lumotni ochiq platformaga joylashtirmaslik kabi oddiy amaliyotlar talaba uchun yashirin o'quv dasturi vazifasini bajaradi.

Media-axborot savodxonligini baholashda 'to'g'ri javob'ning o'zi yetarli emas. Talaba qanday qidirganini, nima sababdan manbaga ishonganini, qaysi dalillar asosida xulosa qilganini tushuntira olishi lozim. Shuning uchun rubrika asosidagi baholash – manba sifati, tekshiruv chuqurligi, dalillash, etik me'yorlar va taqdimot sifati kabi mezonlar – maqsadga muvofiqdir.

Raqamli platformalar pedagogik jihatdan oqilona qo'llansa, ular bo'lajak o'qituvchini passiv foydalanuvchidan faol va mas'uliyatli media subyektiga aylantiradi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida fakt va fikrni ajratish, manipulyatsiya usullarini tanish, axborot manbalarini tekshirish hamda raqamli kontentni etik yaratish ko'nikmalari tizimli mashq qildirilishi lozim.

XULOSA

Bo'lajak o'qituvchilarda media-axborot savodxonligini shakllantirish uchun raqamli ta'lim platformalarining imkoniyatlaridan faqat material joylashtirish yoki test o'tkazish vositasi sifatida emas, balki tahlil, verifikatsiya, hamkorlik va ijodiy faoliyat muhiti sifatida foydalanish kerak. Faktcheking, manba tekshiruvi, media dekonstruksiyasi, loyiha ishi va elektron portfolio asosidagi yondashuvlar pedagogning tanqidiy fikrlashi, axborot mas'uliyati va raqamli kontent yaratish kompetensiyasini rivojlantiradi. Bu esa kelajakda o'quvchilarning ham media madaniyatini shakllantirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines. Paris: UNESCO, 2013.
2. UNESCO. Think Critically, Click Wisely! Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners. Paris: UNESCO, 2021.
3. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. 'Raqamli O'zbekiston – 2030' strategiyasi. Lex.uz.
5. Bates, A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: BCcampus, 2019.
6. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks: Corwin, 2011.